

<https://doi.org/10.30546/670832.2026.013.1027>

VİZUAL ƏSASLI NAVİQASIYA ÜÇÜN CANNY ALQORİTMİNİN DÜZ XƏTT ƏLAMƏTLƏRİNİN SEÇİLMƏSİNƏ TƏSİRİ

¹Göyüşova Ü.M., ²Nübiyyə Arif qızı, ³Göyüşov A.İ.

¹kadaseva.ulviyyee@gmail.com ; ²a.nubiyya@gmail.com ; ³goyusovatakisi5@gmail.com

AR ETN Riyaziyyat İnstitutu PHŞ

Xülasə. Məqalədə GPS signalının zəiflədiyi və ya etibarsız olduğu şəraitlərdə pilotsuz uçuş aparatlarının vizual əsaslı naviqasiyası üçün yüngül hesablama xəttinin qurulması məsələsi araşdırılır. Əsas diqqət görüntülərin ilkin emal mərhələsində kənar aşkarlama alqoritmının seçiminə, xüsusilə Sobel operatoru əvəzinə Canny alqoritmının tətbiqinin Hough çevirməsi əsasında alınan düz xətt əlamətlərinə təsirinə yönəldilmişdir. Tədqiqatda istinad obyekt kimi kəsişməsi olmayan dolamalı yollar götürülür və yol strukturu ən uzun düz xətt parçalarının nisbətləri ilə yığcam şəkildə təsvir olunur. Göstərilir ki, Canny alqoritmı kənar xəritəsini seyrəkləşdirdiyi, konturları incəltiyi və əlaqəli zəif kənarları qoruduğu üçün parametr fəzasında daha sabit piklərin alınmasına, informasiya artıqlığının azalmasına və etalon vektorun daha dayanıqlı formalaşmasına şərait yaradır.

Açar sözlər: vizual naviqasiya, Canny alqoritmı, Hough çevirməsi, düz xətt əlamətləri, etalon vektor, resurs səmərəliliyi.

Giriş

Pilotsuz uçuş aparatlarının avtonom idarə olunmasında əsas məsələlərdən biri aparatın cari vəziyyətinin və mövqeyinin etibarlı şəkildə müəyyən edilməsidir. Ənənəvi olaraq bu məqsədlə GPS məlumatlarından istifadə olunur. Lakin şəhər kanyonlarında, dağlıq və qapalı relyef zonalarında, radio müdaxilə şəraitində və ya GPS signalının süni şəkildə zəiflədildiyi hallarda yalnız peyk naviqasiyasına əsaslanmaq praktik baxımdan kifayət etmir [1]. Bu səbəbdən vizual əsaslı naviqasiya üsulları alternativ və ya köməkçi mənbə kimi mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Vizual naviqasiya yanaşmalarında aparatın bort kamerasından alınan görüntülər emal edilir, görüntüdə mövcud olan istinad obyektləri aşkarlanır və həmin obyektlərin əvvəlcədən məlum coğrafi xüsusiyyətləri ilə müqayisə əsasında mövqe haqqında nəticə çıxarılır. Belə sistemlərdə əsas məhdudiyyətlərdən biri resurs sərfidir [2]. Burada resurs anlayışı iki komponenti əhatə edir: birincisi, zaman resursu, yəni görüntünün emalı və müqayisənin real vaxta yaxın müddətdə aparılması; ikincisi isə yaddaş resursu, yəni bort kompüterində saxlanılan bazanın həcmi və ara nəticələrin yığcamlığıdır.

Bu məqalənin məqsədi görüntüdəki yol strukturlarının yığcam parametrlərlə təsvir edilməsi və Canny kənar aşkarlama alqoritmının düz xətt əlamətlərinin seçilməsinə təsirinin əsaslandırılmasıdır. Tədqiqatda istinad obyekt kimi kəsişməsi olmayan dolamalı yollar seçilir. Bu seçim onunla izah olunur ki, yollar yer səthində geniş yayılmış, kontur və kənar strukturu ilə seçilən, formaca nisbətən dayanıqlı obyektlərdir. Naviqasiya kontekstində isə yol xətti marşrutun skeleti rolunu oynayır və görüntüdən çıxarılan struktur əlamətlər mövqenin tanınması üçün istifadə oluna bilər.

Problemin qoyuluşu

Tutaq ki, pilotsuz uçuş aparatı müəyyən ərazi üzərində hərəkət edir və bort kamerası vasitəsilə ardıcıl görüntülər alır. Bu görüntülərdən əvvəlcədən seçilmiş istinad obyektlərinin, məsələn dolamalı yol sahələrinin, aşkarlanması tələb olunur. Ənənəvi yanaşmada istinad

obyektinin tam görüntüsünün bazada saxlanması və cari görüntü ilə müqayisə edilməsi mümkündür. Lakin belə yanaşma yaddaş və hesablama baxımından bəla başa gəlir. Buna görə obyektin görüntüsünün özü deyil, onu xarakterizə edən yığcam ədədi əlamətlərin saxlanması daha məqsədəuyğundur.

Yol real mühitdə əyri və dolama formada görünsə də, görüntünün emalı nəticəsində onu müəyyən sayda düz xətt parçalarının birləşməsi kimi təsvir etmək mümkündür. Bu halda obyektin strukturunu tam piksel sahəsi ilə deyil, Hough çevirməsi vasitəsilə tapılmış xətt elementlərinin parametrləri və onların nisbi xüsusiyyətləri ilə göstərmək olar. Belə təsvir həm yaddaşda az yer tutur, həm də müqayisə əməliyyatlarının sayını azaldır.

Problemin əsas çətinliyi ondan ibarətdir ki, kənar aşkarlama mərhələsində alınan informativ piksellərin sayı və paylanması sonrakı Hough çevirməsinin nəticələrinə birbaşa təsir göstərir. Əgər kənar xəritəsi çox küylü və qalın alınarsa, parametr fəzasında çoxlu sayda xırda və mənasız piklər yarana bilər. Əksinə, kənarlar çox kəskin filtrasiya nəticəsində qırılsaq, əsas yol konturunun davamlılığı pozula bilər. Bu baxımdan Canny alqoritmının tətbiqi ayrıca araşdırılmalıdır [3].

Metodun ümumi sxemi

Təklif olunan yanaşma ardıcıl mərhələlərdən ibarətdir. Əvvəlcə RGB görüntü boz tonlu görüntüyə çevrilir [3]. Sonra kənar aşkarlama aparılır və binar kənar xəritəsi formalaşdırılır. Daha sonra Hough çevirməsi tətbiq olunaraq düz xətt namizədləri aşkarlanır. Alınan xətt parçaları uzunluq göstəricisinə görə sıralanır, əvvəlcədən müəyyən edilmiş z sayda ən uzun xətt seçilir və bu xətlərin uzunluq nisbətlərindən etalon vektor qurulur. Eyni prosedür həm bazadakı istinad görüntülərinə, həm də uçuş zamanı alınan cari görüntülərə tətbiq edilir.

RGB görüntünün boz tonlu formaya keçirilməsi aşağıdakı kimi yazıla bilər:

$$I(x,y) = 0.299R(x,y) + 0.587G(x,y) + 0.114B(x,y).$$

Kənar aşkarlamadan sonra alınan binar xəritədə informativ piksellər Hough çevirməsinin giriş çoxluğunu təşkil edir [4]. Düz xəttin normal formada yazılışı belə götürülür:

$$x \cos \alpha + y \sin \alpha = d,$$

burada α xəttə perpendikulyar olan normalın bucağını, d isə koordinat başlanğıcından xəttə qədər məsafəni göstərir. Hough fəzasında hər bir xətt namizədi uyğun (α, d) cütü ilə təmsil olunur. Eyni xəttə aid piksellərin səsverməsi nəticəsində $P(\alpha, d)$ sayğac matrisi qurulur. Bu matrisdə böyük qiymətlər görüntüdə daha güclü xətti strukturların mövcud olduğunu göstərir.

Canny alqoritmının tətbiqinin əsaslandırılması

Sobel operatoru qradientin təxmini qiymətləndirilməsi əsasında işləyir və sadə realizasiya üstünlüyünə malikdir. Lakin Sobel nəticəsində alınan konturlar bəzən qalın olur, küyə həssaslıq artır və filtrasiya parametrlərinin az dəyişməsi belə binar xəritədə nəzərəçarpan fərqlər yarada bilər. Bu hal xüsusilə Hough çevirməsində problem yaradır, çünki qalın və küylü kənarlar sayğac matrisində süni şəkildə çoxlu səs və xırda piklər əmələ gətirir.

Canny alqoritmı isə kənar xəritəsinin formalaşdırılmasına daha mərhələli yanaşır. Əvvəlcə görüntü hamarlaşdırılır, sonra qradientin böyüklüyü və istiqaməti hesablanır, qeyri-maksimumların aradan qaldırılması ilə kənar incəldilir və sonda iki eşikli hysteresis mexanizmi ilə güclü kənarlara bağlı zəif kənarlar qorunur. Nəticədə alınan kənar xəritəsi daha seyrək, lokallaşdırılmış və əlaqəli olur.

Bu fərq naviqasiya məsələsində mühüm rol oynayır. Çünki burada kənar aşkarlama mərhələsinin məqsədi sadəcə vizual baxımdan gözəl kontur almaq deyil, Hough çevirməsinə daxil olacaq informativ piksel çoxluğunu düzgün formalaşdırmaqdır. Informativ piksellərin sayı və paylanması dəyişdikdə $P(\alpha, d)$ matrisinin pikləri, onların qiymətləri və dominant

xəttlərin seçilməsi də dəyişir. Deməli, kənar xəritəsinin keyfiyyəti son etalon vektorun dayanıqlığını müəyyən edən əsas amillərdən biridir.

Canny tətbiqinin Hough fəzasına təsiri

Canny alqoritminin tətbiqi Hough çevirməsi nəticəsində alınan xətt əlamətlərinə bir neçə istiqamətdə təsir göstərir [5].

Birincisi, kənar xəritəsinin seyrəkləşməsi nəticəsində təsadüfi qısa kənar fraqmentlərinin sayı azalır. Bu, $P(\alpha, d)$ matrisində çoxsaylı kiçik qiymətlərin yaranma ehtimalını aşağı salır. Beləliklə, threshold tətbiq edildikdə faydasız namizədlərin böyük hissəsi artıq ilkin mərhələdə zəiflədilmiş olur və dominant xətt strukturları daha aydın görünür.

İkincisi, Canny alqoritmində qeyri-maksimumların aradan qaldırılması kənarları incə saxlayır. Sobel ilə alınan 2-3 piksel qalınlığında konturlar Hough səsvərməsində xəttin faktiki gücünü süni şəkildə artırma bilər. Canny bu effekti azaldır və $P(\alpha, d)$ qiymətlərinin daha real miqyasda formalaşmasına şərait yaradır. Bu isə xətt uzunluqlarının nisbətlərindən qurulan etalonun daha obyektiv olmasına kömək edir.

Üçüncüsü, hysteresis mexanizmi konturun qırılma ehtimalını azaldır. Sobel filtrasiya mərhələsində zəif kontur hissələri itdikdə eyni yol elementi bir neçə qırıq fraqment kimi görünə bilər. Canny güclü kənara bağlı zəif kənarları qoruduğu üçün kontur ardıcılığını daha yaxşı saxlayır. Nəticədə eyni yol seqmentinə uyğun xətt namizədləri daha sabit alınır.

Əlamətlərin seçilməsi və etalon vektorun qurulması

Hough çevirməsindən sonra istənilən iki informativ piksel cütü müəyyən xətt namizədi yarada bilər. Buna görə xırda və praktik baxımdan mənasız xətt parçalarının nəticələrdə görünməsi təbiidir. İnformasiya artıqlığının qarşısını almaq üçün əvvəlcə minimal uzunluq və ya minimal səs sayı üzrə sərhəd qiyməti tətbiq edilir. Bu sərhəddən kiçik olan xətt namizədləri nəzərə alınmır.

Lakin sərhəd tətbiq edildikdən sonra da xətt parçalarının sayı çox qala bilər. Buna görə ikinci sadələşdirmə mərhələsi istifadə olunur: əvvəlcədən müəyyən edilmiş z sayda ən uzun xətt parçası seçilir. Bu addım etalon məlumatın sabit ölçülü olmasını təmin edir və müqayisə mərhələsinin mürəkkəbliyini yuxarıdan məhdudlaşdırır. Praktiki tətbiqdə z qiyməti obyektin struktur mürəkkəbliyinə və real vaxt tələbinə uyğun seçilə bilər.

Seçilmiş xətlərin mütləq uzunluqları əvəzinə onların nisbətlərindən istifadə etmək daha dayanıqlı hesab olunur. Əgər ən uzun xəttin uzunluğu $L1$, digər seçilmiş xətlərin uzunluqları isə $L2, \dots, Lz$ ilə işarə olunarsa, etalon vektor aşağıdakı kimi qurula bilər:

$$V = (L2/L1, L3/L1, \dots, Lz/L1).$$

Bu təqdimat miqyas dəyişikliklərinin təsirini qismən kompensasiya edir. Kamera məsafəsi və görüntü ölçüsü dəyişdikdə xəttlərin mütləq uzunluqları dəyişə bilər, lakin eyni obyektin strukturunda uzunluqların nisbi münasibətləri daha sabit qalır. Nəticədə bazada saxlanılan informasiya həm yığcam olur, həm də müqayisə üçün əlverişli vektor formasına gətirilir.

Müqayisə mərhələsi

Uçuş zamanı alınan cari görüntüyə də eyni emal xətti tətbiq edilir: boz tonlu görüntü alınır, Canny alqoritmisi ilə kənar xəritəsi qurulur, Hough çevirməsi vasitəsilə düz xətt parçaları seçilir və onların uzunluq nisbətlərindən cari vektor formalaşdırılır. Daha sonra bu vektor bazada saxlanılan etalon vektorlarla müqayisə edilir.

Müqayisə üçün sadə məsafə ölçülərindən, məsələn Evklid məsafəsindən və ya komponentlər üzrə orta nisbi fərqdən istifadə etmək mümkündür. Əgər cari vektorla müəyyən etalon vektor arasındakı fərq əvvəlcədən verilmiş qəbul həddindən kiçikdirsə, həmin istinad

obyektinin görüntüdə aşkarlandığı qəbul edilir. Bu obyektin coğrafi mövqeyi əvvəlcədən məlumdursa, aparatın cari mövqeyinin qiymətləndirilməsində həmin məlumatdan istifadə edilə bilər.

Təklif olunan yanaşmanın üstünlüyü ondan ibarətdir ki, müqayisə tam görüntü və ya iri ölçülü deskriptorlar üzərində deyil, sabit ölçülü kiçik vektor üzərində aparılır. Bu isə həm yaddaş sərfini, həm də müqayisə müddətini azaldır. Beləliklə, metod real vaxt tələbinin olduğu bort sistemləri üçün uyğunlaşdırıla bilər.

Müzakirə

Canny alqoritmının tətbiqi həmişə nəticələrin avtomatik olaraq yaxşılaşması demək deyil. Onun effektivliyi seçilmiş aşağı və yuxarı eşiklərdən, hamarlaşdırma parametrlərindən, görüntünün kontrastından və çəkiliş şəraitindən asılıdır. Eşiklər çox yüksək seçilərsə, zəif, lakin vacib yol konturları itə bilər. Eşiklər çox aşağı seçilərsə, küy yenidən Hough fəzasına daxil olar. Buna görə praktiki sistemdə Canny parametrlərinin ya əvvəlcədən eksperimental seçilməsi, ya da görüntünün parlaqlıq və kontrast göstəricilərinə görə adaptiv təyin edilməsi məqsədəuyğundur.

Digər məhdudiyyət ondan ibarətdir ki, yalnız ən uzun düz xətt parçalarının nisbətindən istifadə etmək bəzi hallarda fərqli obyektlərin oxşar vektorlar verməsinə səbəb ola bilər. Buna görə daha mürəkkəb səhnələrdə bu əlaməti əlavə struktur göstəricilərlə, məsələn xətlərin qarşılıqlı bucaqları, ardıcılıq münasibətləri və ya xətt mərkəzlərinin nisbi yerləşməsi ilə zənginləşdirmək mümkündür. Bununla belə, məqalədə əsas məqsəd maksimal ayırdetmə deyil, resurs baxımından sadə və işlək ilkin alqoritmik xəttin formalaşdırılmasıdır.

Nəticə

Məqalədə GPS-dən asılılığı azaltmaq məqsədilə vizual əsaslı naviqasiya üçün yüngül görüntü emalı yanaşması təqdim edilmişdir. İstinad obyektini kimi kəsişməsi olmayan dolamalı yollar seçilmiş, bu obyektlərin düz xətt parçaları əsasında yığcam təsviri təklif olunmuşdur. Əsas diqqət Canny alqoritmının tətbiqinin Hough çevirməsi nəticəsində alınan düz xətt əlamətlərinə təsirinə yönəldilmişdir.

Göstərilmişdir ki, Canny kənar xəritəsini seyrəkləşdirir, konturları incəldir, təsadüfi qısa fraqmentləri azaldır və əlaqəli zəif kənarların qorunmasına şərait yaradır. Bunun nəticəsində Hough parametr fəzasında dominant xətlər daha sabit seçilir və ən uzun xətt parçalarının nisbətindən qurulan etalon vektor daha dayanıqlı formalaşır. Təklif olunan təsvir forması yaddaş baxımından yığcamdır və müqayisə mərhələsində az hesablama tələb edir. Bu xüsusiyyətlər onu bort kompüterlərində real vaxt rejiminə yaxın tətbiqlər üçün əlverişli edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Nizam T.K., and Kamarudin S.S. UAV onboard GPS in positioning determination // The International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences, -2016. 41, p.1037-1042.
2. Sabziev E.N. Determining the location of an unmanned aerial vehicle based on video camera images // Advanced Information Systems. 2021. Vol.5, No.1, P.136-139.
3. Klette, Reinhard. 2014. Concise Computer Vision: An Introduction into Theory and Algorithms. 2014 edition. London: Springer. 429 p.
4. Duda R.O., Hart P.E. Use of the Hough transformation to detect lines and curves in pictures // Communications of the ACM. 1972. Vol. 15, No. 1, pp. 11-15.

5. Goyushova U., Pashayev A., Melikov S. On the road identification method from images // Proceedings of 2nd International Conference on Information Technologies and Their Applications. Baku, Azerbaijan. April 23-24, 2024. Part 3., -12 p.

THE EFFECT OF THE CANNY ALGORITHM ON THE SELECTION OF STRAIGHT-LINE FEATURES FOR VISUAL-BASED NAVIGATION

Goyushova U.M., Nubiyya Arif gizi, Goyushov A.I.

ABSTRACT

The paper considers a lightweight image-processing approach for visual navigation of unmanned aerial vehicles under conditions where GPS signals may be weak or unreliable. The main focus is placed on the effect of the edge detection stage, particularly the replacement of the Sobel operator with the Canny algorithm, on straight-line features obtained by the Hough transform. Winding roads without intersections are selected as reference objects, and their structure is represented compactly through ratios of the longest detected line segments. It is shown that the Canny algorithm produces a sparser and thinner edge map, suppresses redundant noisy fragments, and preserves connected weak edges through hysteresis. Consequently, the peaks in the parameter space become more stable, the template vector becomes more compact, and the computational cost of comparison is reduced.

Keywords: visual navigation, Canny algorithm, Hough transform, straight-line features, template vector, resource efficiency.

ВЛИЯНИЕ АЛГОРИТМА КЭННИ НА ВЫДЕЛЕНИЕ ПРЯМОЛИНЕЙНЫХ ПРИЗНАКОВ ДЛЯ ВИЗУАЛЬНОЙ НАВИГАЦИИ

Гоюшова У.М., Нубийя Ариф кызы, Гоюшов А.И.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается облегчённый подход к обработке изображений для визуальной навигации беспилотных летательных аппаратов в условиях, когда сигналы GPS могут быть слабыми или ненадёжными. Основное внимание уделяется влиянию этапа выделения контуров, в частности замене оператора Собеля алгоритмом Кэнни, на линейные признаки, получаемые с помощью преобразования Хафа. В качестве эталонных объектов выбраны извилистые дороги без пересечений, а их структура компактно представляется через отношения длин наиболее протяжённых обнаруженных отрезков прямых. Показано, что алгоритм Кэнни формирует более разреженную и тонкую карту контуров, подавляет избыточные шумовые фрагменты и сохраняет связанные слабые контуры за счёт механизма гистерезиса. В результате пики в параметрическом пространстве становятся более устойчивыми, шаблонный вектор - более компактным, а вычислительные затраты на сравнение снижаются.

Ключевые слова: визуальная навигация, алгоритм Кэнни, преобразование Хафа, прямолинейные признаки, шаблонный вектор, ресурсная эффективность.

Redaksiyaya daxil olma: 27.05.2026

Çapa qəbul olunma: 30.06.2026

